fondată în 1895
bpt
serie nouă

terenţiu

fraţii

FRAȚII

Titlul latin:

ADELPHOE

PERSONAJELE

MICIO, tatăl adoptiv al lui Aeschinus
DEMEA, tatăl lui Aeschinus și al lui Ctesipho
HEGIO, rubedenie a Sostratei
AESCHINUS, CTESIPHO } fiii lui Demea
SANNIO, un negu̯ător de sclave
GETA, sclavul Sostratei
PARMENO, SYRUS } sclavii lui Aeschinus
DROMO, STEPHANIO } doi tineri sclavi
SOSTRATA, mama Pamphilei
PAMPHILA, fiica Sostratei
CANTHARA, dōica Pamphilei
BACCHIS, o curtezană

Acțiunea se petrece în Atena.

PROLOGUL

Știind poetul bine că scrisu-i e pîndit
Cu-nverșunată ură și că dușmanii lui
Vor ponegri și piesa pe care-o vom juca,
Se dă-n vileag el însuși[1]: veți hotărî voi singuri
De-i lăudați silința sau o veți defăima.
O piesă-a scris Diphilus[2]: *Synapothnescontes;*
Din ea făcut-a Plaut ai săi *Commorientes*[3];
În piesa greacă,-un tînăr răpește-o curtezană
De la negustătorul de sclave; întîmplare
Ce n-o găsim la Plaut; dar autorul nostru
A-mprumutat-o, vorbă cu vorbă,-n *Frații* lui[4].

---

[1] Adică: mărturisește că a practicat o *contaminatio*, îmbinînd două piese grecești într-una latină. Referiri la astfel de învinuiri, precum și atitudinea adoptată în această privință de Terențiu, se întîlnesc în toate prologurile pieselor sale și îndeosebi în prologul la *Heautontimoumenos (Cel ce se pedepsește singur)* (vol. Terențiu, *Fata din Andros*, B.P.T.", nr. 846).

[2] Poet comic grec din secolul al IV-lea î.e.n., contemporan al lui Menandru, reprezentant, ca și acesta, al *comediei noi*. Piesa lui, citată de Terențiu, s-a pierdut.

[3] Un astfel de titlu nu figurează printre cele 21 de piese cunoscute ale lui Plaut. După Varro (116—27 î.e.n.), o piesă intitulată *Commorientes* ar aparține poetului M. Aquilius, contemporan al lui Plaut.

[4] Prologul trece cu vederea principalul original grecesc, *Adelphoi* de Menandru, și menționează doar împrumutul secundar, care constituie o *contaminatio*. Scena adăugată se află la începutul actului al doilea.

Aceasta-i piesa noastră; veți judeca și spune
Dacă-i un furt sau numai o simplă reluare
A unei scene date de altul la o parte.
În ce privește bîrfa unor răuvoitori,
Cum că anume oameni, de cel mai bun renume[1],
Ar ajuta poetul stînd cot la cot cu el,
Și-n ochii lor aceasta-i o mare-nvinuire —
Lui, dimpotrivă,-i pare o cinste, cea mai mare,
Că-i prețuit de oameni pe care-i prețuiți
Și voi, și tot poporul, că i-au adus mult bine,
La vremea lor, cu toții, în luptă,-n timp de pace,
În treburile obștii, făr-a se-mpăuna.[2]
Din subiectul piesei n-am să vă spun o iotă:[3]
Vin doi bătrîni și,-n parte, au să vi-l spună ei
În parte, piesa însăși. Fiți binevoitori
Ca să sporească rîvna poetului la scris.

---

[1] În legătură cu protectorii lui Terențiu: Scipionii, Laelius Sapiens, L. Furius Philus și influența lor asupra poetului, vezi prefața, p.V—VII în vol. Terențiu, *Fata din Andros*, „B.P.T." nr. 846).

[2] De-a lungul acestui pasaj, traducerea a încercat să păstreze incoerența sintactică a originalului; asemenea incoerențe se întîlnesc în mai toate piesele lui Terențiu.

[3-4] Aceeași formulă se află în prologul piesei *Trinummus (Trei bani)* de Plaut (în vol. Plaut, *Amphitryo*, „B.P.T." nr. 811, pp. 172—173).

ACTUL ÎNTÎI

SCENA I

MICIO

(iesĕ din casă chemîndu-şi sclavul)

Hei, Sterax!...

(Aparte.)

Azi-noapte, de la cina-i, nu mi s-a-ntors Aeschinus,
Şi nici vreun sclav din ceata pornită-n calea lui.
Pe drept cuvînt se spune: dacă lipseşti de-acasă
Ori prea-ntîrzii, mai bine-i să ţi se-ntîmple tot
Ce zice sau gîndeşte soţia-ntăritată,
Decît îşi vîră-n minte părinţii grijului.
Soţia, dacă-ntîrzii, te crede-ndrăgostit
Sau îndrăgit de alta, că bei şi te desfeţi,
Că ţie-ţi merge bine cum ei îi merge rău.
Eu, pentru că băiatul nu mi s-a-ntors, mă sperii
Şi cîte nu-mi închipui! C-a degerat de frig,
Ori a căzut pe stradă, ori că şi-a frînt un os.
Vai! Îţi pătrunde-n suflet şi îndrăgeşti un om
De-ajungi să ţii la dînsul mai mult decît la tine.
Nu-i fiul meu băiatul, ci-i al lui frate-meu,
Care din tinereţe s-a osebit de mine:
Eu am dus viaţă dulce şi slobodă-n oraş,
Şi — cîţi vedeţi în asta o mare fericire?[1] —

[1] Ambiguitatea versului aparţine originalului.

Nu mi-am luat nevastă; el, dimpotrivă, stînd
La țară,-a dus o viață de hărțuieli, calică;
S-a însurat, nici vorbă: i s-au născut doi fii;
Eu i l-am luat de suflet pe cel mai mare,-aici,
Crescîndu-l și iubindu-l ca pe copilul meu;
Și mă desfăt privindu-l și-s fericit că-l am.
Fac totul ca să-mi poarte iubirea ce i-o port;
Îi dau bani, libertate și-aminte nu-i aduc
De drepturile mele; cît despre-acele șotii
Pe care ceilalți tineri le-ascund de tații lor —
Eu mi-am deprins băiatul să nu mi le ascundă.
Că dacă-l tragi pe sfoară și-l minți pe tatăl tău,
Te vei purta cu alții și mai nerușinat.
Socot că-i mult mai bine să crești copii-n cinste
Și-nalte simțăminte, decît să-i crești în frică.
Dar frate-meu se strîmbă, nu-i plac asemeni lucruri;
Dă, nu o dată, buzna, strigîndu-mi: „Ce faci, Micio?
De ce ne strici, băiatul? De ce-l lași să iubească?
De ce bea și petrece? De ce-i dai bani pe mînă?
Prea-l dichisești; pe Hercle! ești prea nesăbuit.“
Ci el e mult prea aspru, și nu e drept și bine,
Și se înșeală-amarnic, măcar așa cred eu,
Oricine socotește mai sigură, mai bună,
O silnică purtare decît purtarea blîndă.
M-am învățat să-i judec în felul meu pe oameni:
Cine-și face de teama pedepsei datoria,
Se poartă cu fereală simțindu-se vegheat;
Dar cînd nu-l vede nimeni la firea lui se-ntoarce.
Pe cine-l legi de tine prin firul bunătății,
Se poartă cum i-i felul și-aidoma-ți răspunde;
Poți fi ori nu de față, el va rămîne-același.
Menirea unui tată e să-și deprindă fiul
Să facă nu din teamă, ci de plăcere,-un bine;
Așa se osebește un tată de stăpîn;
Și cine nu-i în stare de asta, să ne spună
Că nu știe să-și țină copiii-n ascultare.

Dar nu-l zăresc pe omul cu pricina? Da, el e.
Cam mohorît; pesemne mă ia la rost, cum are
În obicei.

(Către Demea.)

Mă bucur că te văd sănătos,
Demea.

SCENA II

DEMEA, MICIO

DEMEA

Hei, pe tine te căutam!

MICIO

De ce
Eşti mohorît?

DEMEA

Mă-ntreabă de ce sînt mohorît —
Cu unul ca Aeschinus!

MICIO

(aparte)

Am spus eu?

(Tare.)

Ce-a făcut?

DEMEA

Hm! Ce-a făcut? Cînd nu-i e ruşine de nimic,
De nimeni nu se teme şi nu ia nici o lege

În seamă! Las deoparte păcatele mai vechi;
Dar boacăna de-acuma!

MICIO

Hai, spune-odată, ce-i?

DEMEA

O ușă-a spart, ca hoții, și-a năvălit în casă
Străină; pe stăpînul și slujitorii casei
I-a vătămat de moarte; ca să răpească-o fată,
Iubita lui. Nedemnă și ticăloasă faptă;
Și-atîția mi-au zvîrlit-o, sosind aici, în față!
Vuiește tot orașul! Au n-ar putea să-l ia
Pe frate-său drept pildă, care din greu asudă
Pe țarină și duce o viață cumpătată?
La el nici o nădejde! Și cînd vorbesc de el,
Vorbesc de tine, Micio; că tu-l lași să se piardă.

MICIO

Pe veci nedrept e omul cînd nu-nțelege viața,
Și-n veci nimic nu-i place decît ce face el.

DEMEA

Ce vrei să spui?

MICIO

Că fapta i-o judeci rău, Demea;
Nu-i nici o fărdelege, mă crede, pentru un tînăr
Să aibă o iubită, să bea, să spargă uși;
N-am săvîrșit de-alde-astea și noi, doar pentru că
N-aveam nici o lețcaie. Azi te mîndrești cu tot
Ce-ai făptuit pe vremuri, împins de sărăcie:
Dar ești nedrept; cu banii am stat noi prost, altminteri

Nu ne-am fi dat în lături; dacă-ești om, acuma
Îngăduie-i să facă năzbîtii, cît e tînăr,
Ci nu-l sili s-aștepte plecarea ta de veci,
Pentru aceleași fapte, dar la o altă vîrstă.

DEMEA

Tu, omule, pe Hercle! mă scoți din minți! Nu-ți pare
O fărdelege asta pentru un tînăr?

MICIO

Ah,
Ia seama, prea mă sîcîi, și n-are nici un rost!
Mi-ai dat, adu-ți aminte, pe fiul tău de suflet:
Acum e-al meu, Demea; și cînd greșește, față
De mine el greșește; eu am de suferit.
Petrece, bea, se scaldă-n parfumuri — de la mine.
Tot eu, cît am, îi dărui și bani pentru femei;
Cînd n-or mai fi, el însuși le va trimite-acasă.
A spart o ușă? ușa se drege,-a rupt veșminte?
Veșmintele se coase; am, nu mă plîng, de unde
Să dau, și pîn-acuma n-am sărăcit plătind.
Ci ori mă lași în pace, ori vine c-un arbitru.
Am să-ți arăt că nu ai dreptate.

DEMEA

Vai, sărmanul!
Învață să fii tată pe lîngă cei ce știu.

MICIO

Prin naștere-i ești tată, prin creștere-i sînt eu.

DEMEA

Și cum îl crești tu, Micio?

MICIO

Dacă mă-nfurii, plec!

DEMEA

Așa o iei?

MICIO

Mi-e silă s-ascult mereu prostii!

DEMEA

De grijă-i port.

MICIO

De grijă îi port și eu; dar bine-i
Să ne-ngrijim băieții aparte fiecare:
Vezi-ți de-al tău și lasă-l în seama mea pe cellalt;
Ci dacă porți tu grijă de amîndoi prea multă,
E ca și cum l-ai cere-ndărăt pe-al meu.

DEMEA

Ah, Micio!

MICIO

Așa zic eu.

DEMEA

De-ți este pe plac: să risipească,
Să piardă, să se piardă! Nu-mi pasă de nimic.[1]
Și de-oi mai spune-o vorbă...

[1] Cf. *Cel ce se pedepsește singur*, replica lui Menedemus (în vol. Terențiu, *Fata din Andros*, „B.P.T.", nr. 846, p. 243).

MICIO

Te-nfurii iar, Demea.

DEMEA

Ori tu nu crezi...? Dar cine ți-l cere îndărăt?
Nu-i sînt străin: de-aceea mă-mpotrivesc... Hai, tac!
Să mă-ngrijesc de unul? Așa fac; și dea zeii
Să-mi iasă după voie. Al tău are să simtă
Cu vremea... Nu zic, iată, nimica rău de el.

(Iese.)

MICIO

Sau nu e mare lucru, sau încă n-a spus tot.
M-a necăjit isprava, dar n-am vrut să citească
Tot ce port eu în suflet; c-așa e frate-meu:
Cînd mă așez în cale-i ori caut să-l împac,
Mai om se face-ndată; ci dacă i-aș da ghies,
Împărtășindu-i firea ursuză,-ar însemna
S-o iau, și eu, pe-alături. Dar nu-nțeleg, prin asta,
Că n-are nici o vină față de noi Aeschinus:
Se află-o curtezană pe care n-a iubit-o?
Pe care n-a-ncărcat-o cu daruri? De curînd
(Scîrbit de ele,-aș zice) mi-a spus că se însoară;
Credeam că-și domolește al tinereții clocot;
Mă bucuram... Și, iată pozna! Dar fie ce va fi, țin mult
S-ascult din gura lui povestea; de-aceea, plec în for, să-l caut.

(Iese.)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

SANNIO, BACCHIS, AESCHINUS, PARMENO

SANNIO

(ținîndu-se după cei doi răpitori ai curtezanei)

Buni cetățeni, fie-vă milă de-un om sărman și fără vină!
Săriți! Veniți!

AESCHINUS

(către Bacchis)

Aici și-acuma te poți în liniște opri.
De ce-ntorci capul? N-avea teamă; cît sînt aici, n-o să te-nhațe.

SANNIO

Eu să n-o-nhaț? În ciuda voastră...!

AESCHINUS

Cît de mîrșav e, nu se-ndeasă tot azi la altă scărmăneală.

SANNIO

Ascultă, să nu zici, pe urmă, că n-ai știut ce sînt, Aeschinus:
Eu sînt un negustor de sclave...

AESCHINUS

Știu!

SANNIO

...dar de-o cinste fără pată.
Degeaba ai să-mi vii la ușă căindu-te de fapta asta;
Nu-ți voi primi dezvinuirea. Eu, crede-mă, cer dreptul meu,
Și nici o vorbă n-o să-ndrepte, ia seama, paguba ce-mi faci.
Vă știu cum spuneți: „Rău îmi pare". Și vă jurați, iar știu:
„Nu ești
Tu demn de-asemenea purtare", dar vă purtați nedemn cu
mine.

AESCHINUS

(către Parmeno)

Dă fuga și deschide ușa.

SANNIO

Ori crezi că eu vorbesc în vînt?

AESCHINUS

(către Parmeno)

Du-te-năuntru.

SANNIO

Nu-ți îngădui...

AESCHINUS

Treci, Parmeno, în partea asta;
Tu, ocolește-l pe departe; tu stai în preajma lui. Așa.
La ochii mei să fii cu ochii, ca, dacă vezi că fac un semn,
Nu mai tîrziu, în clipa-aceea să-i tragi cu pumnul peste
mutră.

SANNIO

Mă rog, aș vrea s-o văd și pe-asta!

(Întinde mîna spre față.)

AESCHINUS

(către Parmeno)

Hei, Parmeno!

PARMENO

(lovindu-l pe Sannio)

Lasă femeia!

SANNIO

Nedemnă faptă!

AESCHIUS

Fii cuminte, că iar te altoiesc.

(Parmeno îl loveşte din nou pe Sannio.)

SANNIO

Văleu!

AESCHINUS

(către Parmeno)

Nu ţi-am făcut din cap; dar bine-i, nu-ncape vorbă, ce-ai făcut.

Duceţi-vă.

(Parmeno intră în casă cu Bacchis.)

SANNIO

Ce-nseamnă asta? Crezi că eşti rege-aici, băiete?

AESCHINUS

Hei, de-aş fi rege, după merit aş pune să te-mpodobească.

SANNIO

Ce-ai tu cu mine?

AESCHINUS

Eu? Nimica.

SANNIO

Știi cine sînt?

AESCHINUS

Nu țin defel.

SANNIO

Am luat ceva de-al tău vreodată?

AESCHINUS

Hm! ai fi fost un om pierdut.

SANNIO

Cu ce drept îmi răpești o sclavă pe care-am dat bănuții mei? Răspunde, hai!

AESCHINUS

Nu te povățui să-mi faci la ușă tărăboi;
Și dacă mult mă scoți din pepeni, te iau în casă, și-ai să fii
Bătut cu varga pîn' la moarte.

SANNIO

Cu varga — un om liber?

AESCHINUS

Da.

SANNIO

Om ticălos! Și libertatea e una, cică, pentru toți!

AESCHINUS

Cum știi de bine să te-nfurii, aidoma dă-mi ascultare.

SANNIO

Nu tu, pe banii mei, te-nfurii?

AESCHINUS

Să trecem, ca să trec la faptă.

SANNIO

La faptă? Care?

AESCHINUS

Nu ți-ar place să spun ceva-n folosul tău?

SANNIO

Ba da; dar ceva drept să fie.

AESCHINUS

Pe zei! Un negustor de sclave
Nu vrea să-i spun nimic nedrept!

SANNIO

Așa-i, sînt negustor de sclave, prăpăd al tinereții, public,
O ciumă, un sperjur; și, totuși, nu eu la rele te-am împins.

AESCHINUS

Atîta mai lipsea, pe Hercle!

SANNIO

Urmează, rogu-te, cuvîntul.

AESCHINUS

C-un preț de douăzeci de mine ai cumpărat-o (lua-te-ar gaia!):
Vei căpăta aceeași sumă.

SANNIO

Și dacă nu vreau să ți-o vînd?
Mi-o iei cu sila?

AESCHINUS

Nu, nici vorbă.

SANNIO

Mă speriasem.

AESCHINUS

Pentru că
Ea nu mai poate fi vîndută, că-i liberă — o liberez!
Acuma, vezi cum faci: ici banii sau de proces te pregătești.
Gîndește-te pîn' m-oi întoarce.

(Iese.)

SANNIO

O, Iupiter! nu-i de mirare
Că poate-un om să-și piardă mintea cînd îl apasă nedreptatea.
M-a păruit, m-a scos din casă, mi-a luat cu sila fata asta:
În schimb, ar vrea să facem tîrgul la prețul ce l-am dat pe-ea!
Să-i tragă unui om ca mine cinci sute și mai mulți de pumni!

(Se răzgîndește.)

Dar cred c-a dat un preț ca lumea; fac tîrgul! Cere dreptul lui.
Primesc, ci numai să plătească. Da' parcă văd ce-o să se-n-
tîmple;
Cînd am să-i spun c-o dau pe-atîta, trimite martori ca
să-ntrebe

Cum s-a făcut vînzarea; banii? un vis; pe urmă: „Vino mîine".
Primesc și-așa, doar să plătească; oricît îmi pare de nedrept,
Că asta, și nu alta,-i soarta: în meseria mea se cere
Să rabzi mereu și să-nchizi ochii la nedreptatea unor tineri.
Dar tot nu-mi va plăti; degeaba îmi fac atîtea socoteli.

SCENA II

SYRUS, SANNIO

SYRUS

(vorbind către Aeschinus, care rămîne în casă)

Fii liniștit, vorbesc cu omul și-l hotărăsc eu să primească,
Ba chiar să-l bucure-nvoiala.

(Văzîndu-l pe Sannio.)

Așa e, Sannio, ce-am aflat:
Că ești în ceartă cu Aeschinus?

SANNIO

În viața mea n-am pomenit
O mai nedreaptă bătălie decît cea dată azi de noi:
Eu, căpătînd, și el, trăgîndu-mi, ne-am istovit din cale-afară.

SYRUS

E vina ta.

SANNIO

Ce-mi stă-n putere?

SYRUS

Să faci pe voia unui tînăr,

SANNIO

Mai mult decît să-ntind obrazul? Ce vrei mai mult?

SYRUS

Știi ce zic eu?
Cînd te pricepi să pierzi la vreme, adeseori cîștigi mai mult.
Ah! Ți-a fost teamă că vei pierde poate-un crîmpei din dreptul tău
Făcînd băiatului pe voie — om nătărău și sec la minte —
Fără să capeți o răsplată?

SANNIO

Nu cumpăr eu pe bani speranțe.

SYRUS

Pe Hercle! n-ai să faci avere; nu știi pe oameni să-i momești.

SANNIO

De, calea ta e foarte bună; dar cum eu nu-s defel șiret,
M-am bucurat întotdeauna să mă aleg cu bani pești.

SYRUS

Las' că te știu! Ce mare lucru înseamnă douăzeci de mine,
Cînd poți să-i faci pe plac? De-altminteri, în Cipru-aud că pleci...

SANNIO

Cum? Ce?

SYRUS

...cu marfă pe ales, că nava e-nchiriată; și de-aceea
Stai la-ndoială. Hotărîrea după ce vii — cum sper — vei lua-o.

SANNIO

Ba nu plec!

(Aparte.)

Sînt pierdut, pe Hercle! Vezi ce speranță-aveau?

SYRUS

(aparte)

Se teme;
Știu că l-am pus pe flăcări!

SANNIO

(aparte)

Ce ticăloși! În rană
Mi-au răsucit cuțitul. Așa-i, am cumpărat
Femei și alte mărfuri ca să le vînd în Cipru.
Dacă n-ajung la vreme, pierd tîrgul și toți banii.
Dar și dacă las treaba de-aici pînă mă-ntorc,
La fel o pierd: „Acuma îmi vii? Dar unde-ai fost?
Și ce-ai făcut?“ Și parcă-i mai bine să pierd banii
Decît să stau atîta și-n van s-aștept aici.

SYRUS

Ai socotit temeinic cam cît vei cîștiga?

SANNIO

Puțiare demnă-i asta? Aeschinus nu se dă
În lături cu de-a sila să-mi însușească sclava?

SYRUS

(aparte)

Se-nmoaie.

(Tare.)

Știu o cale. Vezi dacă-ți pare bună:
Decît să tragi atita, o, Sannio, să cîștigi
Ori poate să pierzi totul, dă pe din două: radeți
Din pungă zece mine și tu, și el.

SANNIO

Vai mie!
Acum mă-ngrijorează și banii dați pe față.
Nu-i e rușine? Dinții din gură mi i-a scos;
Obrazul tot cu pumnii mi l-a făcut o rană;
Și-acum vrea să mă-nșele? Nu, nu mai plec.

SYRUS

Cum vrei,
N-ai să-mi mai spui nimica?

SANNIO

O rugăminte, Syrus:
Las tot ce-a fost deoparte, și-n loc să-l chem la jude,
Mă învoiesc cu prețul de cumpărare, Syrus.
Tu n-ai putut cunoaște prietenia mea;
Dar ai să vezi că nu sînt nerecunoscător.

SYRUS

Am să încerc.

(Aparte.)

Dar iată-l pe Ctesipho. E vesel
Că și-a văzut iubita.

SANNIO

Şi ruga mea?

SYRUS

O clipă.

SCENA III

CTESIPHO, SANNIO, SYRUS

CTESIPHO

(vorbind cu sine; fără să-i vadă pe ceilalţi)

Un bine dobîndit la vreme, de unde-ar fi, e-o bucurie;
Dar ştiu că şi mai mult te bucuri cînd ţi-l aduce tocmai omul
Ce se cădea să ţi-l aducă.
O, frate, frate! Ce mă-ndeamnă să mi te laud? Ştiu de mult
Că nu pot spune-o vorbă demnă de toate meritele tale.
Şi mai cunosc, faţă de alţii, o bucurie: n-are nimeni,
Ca mine-un frate cu alese şi nentrecute însuşiri.

SYRUS

O, Ctesipho!

CTESIPHO

O, Syrus! Unde-i Aeschinus?

SYRUS

Te aşteaptă-n casă.

CTESIPHO

Ah!

SYRUS

Ce se-ntîmplă?

CTESIPHO

Ce? Acuma sînt, mulţumită lui, în viaţă.
Bun frăţior, ce face totul ca să mă bucure deplin!
A luat asupra-i zvonuri, bîrfe, şi grijile şi vina mea:
Nici că putea mai mult. Dar cine-i la uşă?

SYRUS

Stai, aşteaptă; el e.

SCENA IV

AESCHINUS, CTESIPHO, SYRUS, SANNIO

AESCHINUS

Undê-i nemernicul?

SANNIO

(aparte)

Pe mine mă caută? Cît îmi aduce?
Ah, mor! Nu văd nimic.

AESCHINUS

(către Ctesipho)

La vreme ai răsărit. Te căutam.
Dar ce-i cu tine? De minune merg toate; nu fi mohorît.

CTESIPHO

Pe Hercle! nu pot fi, devreme ce am un frățior ca tine.
Aeschinus, frate bun! Mi-e teamă mai mult în față să te laud,
Ca să nu crezi că-i lingușeală recunoștința ce ți-o port.

AESCHINUS

Taci, prostule! Vorbești de parcă abia de astăzi ne-am cunoaște.
Îmi pare rău c-am prins de veste așa tîrziu, și-am izbindit
Cînd îmi venea să cred că nimeni nu mai putea să te ajute.

CTESIPHO

Mă rușinam.

AESCHINUS

Asta-i prostie, ci nu rușine. Erai gata,
Pentru-un nimic, să fugi din țară! Așa-i, e rușinos să spui.
Să ne ferească zeii veșnici de un asemenea prăpăd.

CTESIPHO

Sînt vinovat.

AESCHINUS

(către Syrus)

Ei, în ce ape se scaldă Sannio?

SYRUS

S-a-nmuiat.

AESCHINUS

Îl iau în for, să facem tîrgul; tu intră, Ctesipho, la fată.

SANNIO

Vorbește-i, Syrus.

SYRUS

(către Aeschinus)

Nu, să mergem; el pleacă-n Cipru.

SANNIO

Nicidecum!

Rămîn aici cît vrea și-i place.

SYRUS

O să-ți plătească, n-avea teamă.

SANNIO

Toți banii-i vreau!

SYRUS

Îți dă toți banii. Ci taci și vino.

SANNIO

Vă urmez.

CTESIPHO

(strigîndu-l pe Syrus care era gata să iasă)

Hei, Syrus!

SYRUS

Ce-i?

CTESIPHO

Te rog, pe Hercle! mai repede să isprăviți
Cu ticălosul; știi, mi-e teamă să nu se-nfurie mai mult;
Și dacă află cumva tata, aș fi pierdut fără scăpare.

SYRUS

Fii liniștit, n-o să te afle; ci du-te-n casă, lîngă ea,
Orînduiți acela paturi și de ospăț vă pregătiți.
Eu, după ce se-ncheie treaba, cu de-ale gurii vin acasă.

CTESIPHO

Așa, vezi. Pentru că se-ncheie cu bine, să ne veselim!

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

SOSTRATA, CANTHARA

SOSTRATA

Cum o să fie, bună doică?

CANTHARA

Ah, tu mă-ntrebi cum o să fie?
Pe Pollux! bine, cred; durerea abia începe s-o cuprindă;
Și văd că te-nspăimînți, de parcă n-ai fi născut și tu pe vremuri.

SOSTRATA

Nefericita, n-am pe nimeni (sîntem doar noi, plecat e Geta),
Nu pot trimite după moașă, nici să-l găsească pe Aeschinus.

CANTHARA

Pe Pollux! el sosi-va-ndată; nu știu să fi trecut o zi
Fără să vină-n casa noastră.

SOSTRATA

El singur e scăparea mea.

CANTHARA

Așa e, v-a adus mult bine și ați avut noroc, stăpînă,
De cînd a fost ea siluită, pentru că-i omul care este:
Mărinimos, și cumsecade, și dintr-un neam atît de vrednic.

SOSTRATA

Aidoma-i cum zici, pe Pollux! și-i rog pe zei să ni-l păstreze.

SCENA II

GETA, SOSTRATA, CANTHARA

GETA

(fără să le vadă pe cele două femei)

Atît de grea e-ncurcătura, că, dacă oamenii ar ține
Un sfat cu toții, să ne-ajute, nu ne-ar putea găsi scăparea
Nici mie, nici stăpînei mele și nici copilei. Vai și-amar!
Atîtea rele-au dat năvală și nu știu cum să le-nfruntăm:
Rușine, lipsuri, silnicie, singurătate, nedreptate.
Veac ticălos! neam fără lege! neam ucigaș! om blestemat...

SOSTRATA

Vai, mie, ce-l frămîntă, oare, și-l tulbură atît pe Geta?

GETA

(același joc)

...pe care nici bună credință, nici jurămintele, nici mila
Nu au putut nici să-l oprească, nici să-l înduplece, și nici
Sorocul nașterii ce vine — de-a silnicit-o.

SOSTRATA

Nu-nțeleg
Ce vrea să spună.

CANTHARA

Să ne tragem mai lîngă el, Sostrata.

GETA

(același joc)

Ah!
Abia mă stăpînesc, pe Hercle! atîta scapăr de mînie.
Acum mi-ar place să dau ochii cu toții ai lor, cu-ntregul neam,
Ca să-mi descarc pe ei năduful, pînă nu-mi scade-nverșunarea!
M-ar bucura să-i pun la cazne, dac-aș putea să-i pedepsesc.
Bătrînului i-aș stinge viața, c-a dat unui nemernic viață;
Pe Syrus, că l-a pus la cale, ah, cum l-aș face bucățele!
De brăcinar, așa, l-aș prinde, l-aș flutura-n văzduh o clipă,
Și l-aș trînti cu țeasta-n glie, să-i sară creierii-n țărînă;
Băiatului, i-aș scoate ochii și într-un hău i-aș face vînt;
Pe ceilalți, i-aș trînti, i-aș frînge, i-aș mărunți și i-aș pisa!
Dar să mă duc cu păcătoasa de veste.

(Se îndreaptă spre casa Sostratei.)

SOSTRATA

Cheamă-l... Geta!

GETA

Hei!
Oricine-ai fi, dă-mi pace.

SOSTRATA

Eu sînt, Sostrata.

GETA

(căutînd-o din ochi)

Unde?

(O descoperă.)

Ah, pe tine
Te caut, te aştept; la vreme ai răsărit în calea mea.
Stăpînă...

SOSTRATA

Ce-i? De ce te zbuciumi?

GETA

Vai mie!

SOSTRATA

Ce-i cu tine, Geta?
Hai, liniştește-te!

GETA

Vai, sîntem...

SOSTRATA

Ce sînt-am? De ce „vai"?

GETA

...pierduţi!
Fără scăpare.

SOSTRATA

Ah, vorbeşte!

GETA

De astăzi...

SOSTRATA

Ce-i „de astăzi", Geta?

GETA

Aeschinus...

SOSTRATA

Ce-i cu el? Ce?

GETA

Pentru noi toți e un străin.

SOSTRATA

Vai, mor!

Și care-i pricina?

GETA

Iubește pe alta.

SOSTRATA

Vai de viața noastră!

GETA

Și nu în taină; a răpit-o cu larmă de la negustor.

SOSTRATA

Știi bine?

GETA

Bine știu, Sostrata, că l-am văzut chiar eu.

SOSTRATA

Vai mie,
Nefericita! Ce pot crede și-n cine să mă-ncred? În dragul
Aeschinus, viața, ajutorul, speranța noastră-a tuturor,
Care-mi jura că nu mai poate trăi o clipă fără ea,
Care-mi spunea că-i pune-n brațe lui tată-său copilul lor,
Și îmi cerea să mă înduplec și să-i dau fata de soție!

GETA

Decît să plîngi, stăpînă dragă, mai bine vezi ce-i de făcut;
Stăm liniștiți? Ne spunem păsul?

CANTHARA

Văleu, băiete, nu ți-e bine?
Ai vrea să ni se știe taina?

GETA

La drept vorbind, n-aș vrea deloc.
Că ne-a-ntors spatele Aeschinus, ne-o dovedește fapta lui.
Dar dacă spunem ceva lumii, tăgădui-va, pot să jur;
Și-n joc e cinstea și e viața copilei tale; chiar și dacă
Mărturisește, nu mai poate, iubind pe alta, să-ți ia fata.
Oricum o-ntoarcem, mult mai bine-i să ținem taina.

SOSTRATA

Eu n-o țin!
Nu tac!

GETA

Și-atunci?

SOSTRATA

Dezvălui totul.

CANTHARA

Gîndește-te ce faci, Sostrata.

SOSTRATA

Nu cred că poate să ne fie mai rău decît ne este-acuma:
Întîi, că fata n-are zestre; apoi, c-a doua zestre-a ei
S-a dus; și nu pot, ca fecioară, s-o mai mărit. Rămîne-o cale:
Dacă tăgăduie, am martor inelul lui, pierdut la noi;
Și cum nu poate să aducă nici cea mai mică-nvinuire
De vreo nevrednică purtare sau că ne-a dat vreun dar — eu, Geta,
Îi fac proces.

GETA

E cel mai bine. Și ai dreptate.

SOSTRATA

Mergi și spune-i
Lui Hegio, ruda noastră, toată nenorocirea; s-a avut
Cu Simulus al meu ca frații și ne-a rămas apropiat.

GETA

Da, s-a purtat ca nimeni altul.

SOSTRATA

Dă zor și tu, Canthara dragă.
Adu-ne repede o moașă, s-o știm alături, la nevoie.
(Iese.)

SCENA III

DEMEA

Vai, sînt pierdut! Se spune de Ctesipho al meu
Că la răpirea-aceea a fost lîngă Aeschinus.
Atîta mai lipsise nefericirii mele:
Să văd ticăloșia băiatului cel bun.
Pe unde să mi-l caut? L-a dus într-un afund
De cîrciumă; văd bine că-l strică, dezmățatul.
Dar, iată, vine Syrus; am să-l descos pe el.
Pe Hercle! dar și ăsta-i din clica lor; mă simte
Ce vreau, și nu-mi mai spune, călăul, nici o vorbă.
Nu-mi dau pe față gîndul.

SCENA IV

SYRUS, DEMEA

SYRUS

(vine din piață; continuînd un monolog)

...Și noi i-am povestit
Bătrînului isprava așa cum s-a-ntîmplat:
S-a bucurat din suflet...

DEMEA

(aparte)

Pe Iupiter! E-un mare
Smintit.

SYRUS

(același joc)

I-a dat dreptate băiatului, iar mie,
Care-i dădusem sfatul, mi-a mulțumit bătrînul...

DEMEA

(același joc)

Mă-năbuș!

SYRUS

(același joc)

Și bănuții i-a numărat pe loc;
Ne-a dat și-o jumătate de mină pentr-un chef,
Pe care-am cheltuit-o cum a dorit...

DEMEA

(același joc)

Aha!
De vreți să meargă-o treabă, încredeți-vă-n el![1]

SYRUS

Aici erai, Demea? Nu te vedeam. Ce faci?

DEMEA

Ce fac? Nu pot să laud destul purtarea voastră!

SYRUS

Nu are rost, pe Hercle! cuvîntul ocolit.

(Strigînd spre interiorul casei.)

Dă-ți osteneala, Dromo, să cureți bine peștii;
Numai țiparul lasă-l în apă să mai zburde;
Cînd mă-ntorc eu îi scoatem oscioarele și lui;
Nu mai curînd.

---

[1] Același vers, întrucîtva dezvoltat, s-a întîlnit și în *Phormio*, actul al patrulea, scena IV (în vol. de față, p. 77, vv. 6—7).

DEMEA

Rușine.

SYRUS

Nu-mi place nici de frică,
Și-am spus-o totdeauna.

(Același joc de mai nainte.)

Stephanio, saramura
S-o faci cu toată grija!

DEMEA

Zei mari și făr' de moarte!
Nu cumva osenește și nu visează cinstea
De a-mi strica băiatul? Nenorocire mie!
Văd de pe-acuma ziua cînd, fără bani, fugi-va
De-aici în lumea largă după cîștig.

SYRUS

Demea!
Înțelepciunea cere să vezi nu doar ce ai
În față, la picioare, ci să prevezi și tot
Ce va veni.

DEMEA

Și unde-i, la voi e cîntăreața?

SYRUS

La noi.

DEMEA

Ce, vrea s-o țină acasă?

SYRUS

Da, îl cred
În stare!

DEMEA

O, se poate!

SYRUS

Neroadă bunătate,
Greșită-ngăduință de tată!

DEMEA

Mi-e rușine
De frate-meu și scîrbă.

SYRUS

Văd între voi, Demea,
— N-o spun, că ești de față — o mare osebire.
Tu, de la tălpi la creștet, ești numa-nțelepciune,
El se hrănește numai cu-nchipuiri. Ia spune.
Tu drept: i-ai fi dat voie mezinului să-ți facă
Una ca asta?

DEMEA

Voie? Și crezi că nu simțeam
Cu șase luni nainte ce gînduri are?

SYRUS

Mie
Îmi spui cît ești de meșter?

DEMEA

Atît vreau: să rămînă
Mereu cum este-acuma.

SYRUS

Copiii-s cum îi creştem.

DEMEA

Azi n-ai avut prilejul să-l vezi?

SYRUS

Pe fiul tău?

(Aparte.)

La ţară-l fac să plece.

(Tare.)

Cred că-i de mult pe ţarini.

DEMEA

Ştii sigur?

SYRUS

Ştiu, de vreme ce l-am trimis...

DEMEA

Mă bucur;
Nu vreau să hoinărească pe-aici.

SYRUS

Fierbea de ciudă.

DEMEA

De ce?

SYRUS

S-a luat la harță cu frate-său, în for,
Din pricina femeii.

DEMEA

Spui drept?

SYRUS

Pe șleau i-a zis-o.
Cînd număra bănuții, atunci s-a repezit
La frate-său, mezinul, strigîndu-i: „O, Aeschinus!
E-o ticăloasă faptă! Ia seama, ne acoperi
Tot neamul de rușine!“

DEMEA

Ah, plîng de bucurie!

SYRUS

„Nu banii-i pierzi acuma, ci însăși viața ta.“

DEMEA

Să-l țină zeii;-mi place; e-asemeni cu străbunii!

SYRUS

Phii!

DEMEA

Doldora e, Syrus, de bune-nvățături.

SYRUS

Ei! A avut bun dascăl.

DEMEA

Eu binele i-l vreau;
Nu-l las din mîini o clipă; și-l dăscălesc; și-i cer
Să vadă, ca-n oglindă, în viața celorlalți,
Ca să găsească pilde alese pentru sine:
„Fă asta...“

SYRUS

Foarte bine!

DEMEA

„Ferește-te...“

SYRUS

Frumos!

DEMEA

„E bine-așa, băiete.“

SYRUS

Pe cinste!

DEMEA

„Rău e-așa.“

SYRUS

Grozav!

DEMEA

Și iar...

SYRUS

Pe Hercle! păcat că nu am vreme
Să mai ascult; adus-am din piață cîțiva pești
Pe gustul meu; și tare mă tem să nu se strice;
Că tot la fel e vina și pentru noi, Demea,
De nu dăm celor spuse de tine ascultare,
Și, cît mă duce mintea, aș vrea să-mi dăscălesc
Tovarășii de treabă aidoma ca tine:
„E prea sărat; fă-l rumen; ferește-te să-l arzi;
E bine fript, băiete; așa, vezi, nu uita".
Pe cît mă duce mintea și-i pot mustrului;
Și-i pun, ca-ntr-o oglindă, în oale să se uite,
Și-i tot învăț, Demea, și le aduc aminte.
E-o treabă cam smintită, nu zic, dar ce să fac?
Te porți cum e nevoie cu oamenii. Mai vrei
Să-mi spui ceva?

DEMEA

Da, minte să dobîndiți mai multă.

SYRUS

Și pleci curînd la țară?

DEMEA

Acuma.

SYRUS

Ce să cauți
Aici, cînd îi povățui și nu te iau în seamă?

(Iese.)

DEMEA

Da, plec, dacă plecat-a și cel ce m-a silit
Să vin aici; că-mi pasă de el în primul rînd;
De celălalt, să-i pese lui Micio — treaba lui.
Dar cine vine-ncoace? De nu mă-nșel, e Hegio,
Din seminția[1] noastră. Pe Hercle! el e. Ah!
Îl știu, ne știm prieteni de mici copii. O, zei!
Azi ducem mare lipsă de cetățeni ca el!
Un om de-o mare cinste, și de-o credință rară!
El n-are să aducă necazuri obștii noastre.
Sînt fericit că încă mai sînt pe lume oameni
De soiul lui. Și încă-i plăcut să vieţuieşti.
Stau să-l aștept deoparte, ca să schimbăm o vorbă.

SCENA V

HEGIO, GETA, DEMEA

HEGIO

(intrînd împreună cu Geta)

Pe zei, e cea mai mare nelegiuire, Geta!
Ce tot spui tu?

GETA

Acestea sînt faptele.

---

[1] Atenienii erau împărțiți în triburi (seminții). Cecrops, autorul primei împărțiri, a stabilit un număr de patru triburi; mai tîrziu, sub arhontatul lui Clistene, în secolul al VI-lea î.e.n., datorită creșterii considerabile a populației, numărul acestora a crescut la zece. După două secole, au fost adăugate încă două. Fiecare trib era divizat în treizeci de familii.

HEGIO

Un neam
Ca neamul lor, şi-atîta de josnic! O, Aeschinus!
Nedemnă-ţi este fapta de tatăl tău.

DEMEA
(aparte)

E vorba
De cîntăreaţa-aceea; l-a revoltat pe el,
Un om străin; şi tatăl nici n-a crîcnit. Vai mie!
Tare-aş dori să fie în preajmă, ca s-audă.

HEGIO

De nu-şi fac datoria, n-au s-o-mplinească bine!

GETA

Eşti singura nădejde a noastră,-a tuturor;
Te mai avem pe tine patron şi tată, Hegio;
În grija ta, la moarte, bătrînul ne-a lăsat;
Pierim, dacă ne lepezi.

HEGIO

Să nu vorbeşti aşa:
N-am inima, nu-s omul care v-ar lepăda.

DEMEA
(aparte)

Mă duc la el.

(Tare.)

Pe Hegio cu dragoste-l salut!

HEGIO

Mi-ai răsărit în față la timp. Salut, Demea!

DEMEA

Ce s-a-ntîmplat?

HEGIO

Aeschinus, băiatul ce l-ai dat
Lui frate-tău de suflet, a săvîrșit o faptă
Nedemnă de-un om liber și dintr-un neam cinstit.

DEMEA

Ce vrei să spui cu asta?

HEGIO

L-ai cunoscut și tu
Pe Simulus, prieten cu mine, ca un frate,
Și om de vîrsta noastră?

DEMEA

Cum, nu!

HEGIO

Ei bine, el
I-a siluit copila.

DEMEA

Ah!

HEGIO

Taci, că nu ți-am spus
Ce-i și mai rău, Demea.

DEMEA

Cum, e mai mult decît...?

HEGIO

Mai mult; că treaba asta și-ar mai găsi iertare;
I-au dat ghies noaptea, vinul, iubirea, tinerețea;
E omenește. Numai că el s-a dus la mama
Copilei și-a rugat-o, a plîns și s-a legat
Prin mii de jurăminte că de nevastă-o ia:
Și l-a iertat, crezîndu-l, și n-a vorbit. Prin fapta-i
Rămîne grea copila, acum e-n luna-a zecea;
Iar dumnealui se-ncurcă, vrînd să desfete zeii,
Cu ghitarista-aceea; și părăsește fata.

DEMEA

Știi sigur toate astea?

HEGIO

Sînt martori mama fetei,
Și fata, se-nțelege, și faptele, și Geta,
Care nu-i rău, nici leneș, cu toate că e sclav;
El le hrănește, bietul, și ține toată casa.
Ia-l, ferecă-l, și cere-i să spună adevărul.

GETA

Pe Hercle! să mă schingiui dac-am mințit; el însuși
Va recunoaște; pune-l cu mine față-n față.

DEMEA

Mă rușinez de moarte; și nu știu ce să fac,
Ce să-i răspund.

PAMPHILA
(din casă)

Vai mie, mă sfîrtecă durerea!
Ajută-mă, Iunona Lucina[1]! Fie-ți milă!

HEGIO

Pe zei! Mă-nșel, ori naște?

GETA

Da, Hegio, naște.

HEGIO

Ah!
Cu deznădejde-ți cere, Demea, ajutorul;
Ci dăruiți-i singuri ce legea v-ar sili![2]
Rog zeii să vă-ndemne la lucrul demn de voi;
Dar dacă nu-nțelegeți, sînt hotărît, Demea,
Din răsputeri și fata și pe cel mort să-i apăr:
El rudă-a fost cu mine; ca frații am crescut
Din leagăn; tot ca frații am dus-o și la oaste
Și-acasă; sărăcia la fel am înfruntat-o.
De-aceea-am să mă strădui, să lupt, îi fac proces,
Și-mi las mai bine viața, dar nu le las pe ele.
Tu ce răspunzi?

DEMEA

M-aș duce pe frate-meu să-l caut.

---

[1] Zeița ocrotitoare a nașterilor și a noilor-născuți.
[2] Aluzie la asprimea legilor ateniene care obligau, sub pedeapsa cu moartea, pe orice seducător să se însoare cu fata sedusă.

HEGIO

Demea, la un lucru aș vrea să te gîndești:
Cu cît mai bine-o duceți și sînteți mai puternici,
Bogați din cale-afară, vestiți și norocoși,
Cu-atîta se cuvine să vă purtați mai drept
Și, apărînd dreptatea, în cinste să trăiți.

DEMEA

Urmează-ți calea; fi-va tot ce e drept să fie.

HEGIO

Așa se cade.

(Către Geta.)

Geta, condu-mă la Sostrata.

(Iese împreună cu Geta.)

DEMEA

Am spus că-aici ajungem; n-am nici un fel de vină;
Ci de-am scăpa mai ieftin! Dar mult mă tem că multa-i
Destrăbălare duce curînd la un prăpăd.
Acum, plec după Micio să-mi vărs pe el veninul.

(Iese.)

HEGIO

(către Sostrata, ieșind din casa ei)

Curaj, curaj, Sostrata, și-ncearcă și pe ea
S-o liniștești; eu caut să dau cumva de Micio
Prin for, cu de-amănuntul să-i spun ce s-a-ntîmplat.
Și dacă-i om de cinste, să-și facă datoria;
Iar dacă e de altă părere, să mi-o spună,
Și am să știu la rîndu-mi ce trebuie să fac.

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

CTESIPHO, SYRUS

CTESIPHO

Zici c-a plecat la țară tata?

SYRUS

De mult.

CTESIPHO

Nu minți?

SYRUS

A și ajuns;
O fi-nceput să robotească la vremea asta.

CTESIPHO

Să dea zeii!
Nu-i caut răul, dar mi-ar place să osteneasc-atît de greu,
Încît trei zile numărate din pat să nu se mai urnească.

SYRUS

Dacă se poate, și mai multe.

CTESIPHO

Așa; că tare mult aș vrea
Să se petreacă-n veselie, cum a-nceput, întreaga zi.
Urăsc, aproape,-această „țară", pentrucă-o știu atît
de-aproape;
Ci dac-ar fi mai depărtată,
L-ar prinde noaptea pîn-ajunge și n-ar mai face cale-ntoarsă.
Acum, de nu mă află-acolo, se-ntoarce-n fuga mare, știu;
Mă-ntreabă unde-am fost zicîndu-mi: „Nu te-am văzut, azi,
toată ziua".
Și ce-i răspund?

SYRUS

Nu-ți dă prin minte?

CTESIPHO

Vai, nu, nimic.

SYRUS

Cu-atît mai rău.
Nu ai vreun oaspete, prieten, n-ai un client...?

CTESIPHO

Ba da; urmează.

SYRUS

Care să-ți ceară ajutorul...

CTESIPHO

Fără să-l ceară? Nu pot.

SYRUS

Poţi.

CTESIPHO

Ar merge ziua; dar e vorba de noapte, Syrus, şi ce-i spun?

SYRUS

Ah! Dacă nu e obiceiul să faci şi noaptea cîte-un bine!
Dar fii pe pace, lasă teama; cunosc eu bine firea lui;
Cînd se aprinde cel mai tare, ca mielu-l fac de blînd.

CTESIPHO

Ei, cum?

SYRUS

Cu drag ascultă cînd te laud; şi-i fac din tine-un zeu[1]; îi număr
Virtuţile şi...

CTESIPHO

Ale mele?

SYRUS

Da, ale tale; el începe
Să plîngă,-atunci, de bucurie, ca un copil...
(zărindu-l pe Demea care intră în scenă)
Păzea!

CTESIPHO

Ah, ce-i?

[1] Expresie proverbială *(Facio te apud illum deum)*.

SYRUS

Lupul în fabulă.[1]

CTESIPHO

E tata!

SYRUS

El însuși.

CTESIPHO

Ce ne facem, Syrus?

SYRUS

Tu, intră-n casă; eu — o scald.

CTESIPHO

Dacă întreabă, nu știi unde-s... Ai auzit?

CTESIPHO

Nu isprăvești?

SCENA II

DEMEA, CTESIPHO, SYRUS

DEMEA

(aparte)

Ce ghinion! Întîi, că nu pot să dau de frate-meu nicicum;
Pe urmă, că-ntîlnesc pe stradă un lucrător de-al meu și aflu
Că nici băiatul nu-i la țară; și-acuma nu știu ce să fac.

[1] Expresie proverbială *(Lupus in fabula)*; se află la originea zicalei noastre: *Vorbești de lup și lupul la ușă.*

CTESIPHO
(încet)

Hei, Syrus!

SYRUS
(încet)

Ce-i?

CTESIPHO

De mine zice?

SYRUS

Da!

CTESIPHO

Sînt pierdut!

SYRUS

Nu-ți pierde firea.

DEMEA
(aparte)

Ce ghinion mă urmărește? Nu prea văd limpede, e drept,
Dar mult mă tem că-n lumea asta pentru necazuri m-am născut.
Sînt primul care simt greșeala; sînt primul care-o înțeleg;
Sînt primul care dau de veste; și singurul care mă zbucium.

SYRUS

Să mori de ris: el știe primul, cînd singur el, de fapt, nu știe!

DEMEA

(aparte)

Tot m-am întors, să văd de nu e acasă frate-meu.

CTESIPHO

Ah, Syrus,
Veghează tu, să nu dea buzna, știi unde:-aici, la noi.

SYRUS

Nu taci?
Veghez.

CTESIPHO

Pe Hercle! nici în tine nu pot cu totul să mă-ncred;
M-aș vrea-ntr-un colțișor de taină ascuns cu ea; și nu m-aș teme.

SYRUS

Hai, taci; îl fac să plece.

DEMEA

(tare)

Iată-l și pe nemernicul de Syrus!

SYRUS

(prefăcîndu-se că nu-l vede pe Demea)

Pe Hercle! nimeni de pe lume nu-ndură-atîta de la soartă.
Aș vrea să mi se spună-odată la cîți stăpîni mă plec. Ce viață!

DEMEA
(aparte)

Ce tot îndrugă? Ce vrea?

(Tare.)

Spune, om bun, e-acasă frate-meu?

SYRUS

Ce-mi zici „om bun", şi nu-mi dai pace? Vai, nu mai pot!

DEMEA

Dar ce-ai păţit?

SYRUS

Întrebi? Ne-a-nvineţit cu pumnii zăludul Ctesipho, pe mine
Şi pe sărmana cîntăreaţă.

DEMEA

Ei, taci!

SYRUS

Mi-a rupt, ia uite, buza!

DEMEA

Pe ce temei?

SYRUS

Că eu port vina pentru-acea fată.

DEMEA

Nu mi-ai spus
Că l-ai trimis la ţară?

SYRUS

Drept e; dar, ca smintit, s-a-ntors de-acolo;
Şi iată! Nu i-a fost ruşine să betejească un bătrîn!
Şi l-am purtat cu drag în braţe, pe vremuri, cînd era copil!

DEMEA

Prea bine, Ctesipho; te-apropii de tatăl tău! Phii, eşti bărbat!

SYRUS

Îl lauzi? Ba să-i vină mintea la cap şi mîna să şi-o-nfrîne.

DEMEA

Viteaz!

SYRUS

O, foarte! Cu-o femeie nefericită şi cu-un sclav
Ca mine, care nu-ndrăzneşte să-l ia la pumni; e prea viteaz!

DEMEA

Bine-a făcut; a zis, ca mine, că tu porţi vina pentru toate.
Dar, spune, frate-meu e-acasă?

SYRUS

Nu.

DEMEA

Nu ştiu unde să-l găsesc.

SYRUS

Eu ştiu; dar astăzi n-ai să-l afli.

DEMEA

Hei ce tot zici?

SYRUS

Așa zic eu.

DEMEA

Pun să-ți piseze căpățîna.

SYRUS

Pe Hercle! Nu știu cum îl cheamă
Pe omul lui, ci numai-locul pe unde șade.

DEMEA

Spune locul.

SYRUS

Porticu-l știi, de lîngă piață, cînd vii în jos?

DEMEA

Da, cum să nu?

SYRUS

Îl treci, mergînd pe strada asta mereu în sus; acolo, dai,
Venind din jos, de-o altă stradă; pornești pe ea; și-ndată vezi
Un templu mic, pe mîna asta; pe-aproape este-o ulicioară...

DEMEA

Stai, care?

SYRUS

C-un smochin sălbatic în față.

DEMEA

Știu.

SYRUS

O iei pe ea.

DEMEA

Dar ulicioara ta se-nfundă.

SYRUS

Pe Hercule! e-adevărat.
Ce, eu sînt om? Am încurcat-o. Întoarce-te pîn' la portic;
E mai ușor de-o iei pe-acolo și mai puțin ocol. Cunoști
Casa lui Cratinus, bogatul?

DEMEA

O știu.

SYRUS

Cum treci de ea, pe stînga,
O iei de-a drept în lungul străzii, dar numai cînd ajungi la templul
Dianei o cotești la dreapta; în dreptul porții, lîngă jgheab[1],
Se află-o mică brutărie și-alături un fierar; acolo-i.

DEMEA

Și pentru ce s-a dus acolo?

SYRUS

A dat să-i facă... niște paturi,
Ca să mănînce, știi, la aer... cu piciorușe de stejar...

[1] În apropierea porților existau jgheaburi pentru adăpatul vitelor care erau aduse sau scoase din cetate.

DEMEA

Nu ca să chefuiți? Prea bine! Dar stau, și nu plec după el?

(Iese.)

SYRUS

Mergi sănătos; ți-am dat de lucru pîn-ai să cazi, bătrînă gloabă!
Dar zăbovește, văd, Aeschinus, și n-am să-l iert; se strică prînzul.
Mezinul s-a dedat iubirii; să mă-ngrijesc și eu de mine;
Pe Hercle! merit să mă satur cu ce-i mai bun și mai ales,
Și să-mi petrec în tihnă ziua sorbind alene din pocal.

(Iese.)

SCENA III

MICIO, HEGIO

MICIO

Eu nu știu, Hegio, de ce merit din partea ta recunoștință,
De vreme ce-mi fac datoria și vreau să-ndrept o vină-a noastră;
De nu cumva mă treci în rîndul acelor oameni ce se cred
Nedreptățiți cînd li se cere să-și recunoască nedreptatea
Și-ncep tot ei să-nvinuiască. Îmi mulțumești că nu-s la fel?

HEGIO

Ba nicidecum! Și nu crezusem să fii altminteri de cum ești.
Ci te-aș ruga să mergi cu mine pînă la mama fetei, Micio,

Ca să-i arăți și ei, sărmana, în ce fel toată bănuiala
Se trage de la cellalt frate și de la cîntăreața-aceea.

MICIO

De socotești c-așa e bine, să mergem, Hegio.

HEGIO

Bine faci;
A risipi amărăciunea și-a bucura, cînd poți să bucuri,
E pentru tine-o datorie. Dar dacă-n alt fel socotești,
Îi spun doar eu, cu de-amănuntul...

MICIO

Ba-i spun eu însumi.

HEGIO

Bine faci;
Toți oamenii, cînd au necazuri sînt, nu știu cum, bănuitori;
De-aceea-n fiecare lucru mereu descoperă jigniri;
Și, cum o duc în strîmtorare, le pare că-i disprețuim.
De-aceea, pentru liniștirea-i, e bine tu s-o lămurești.

MICIO

Așa e, ai dreptate.

HEGIO

Vino cu mine-n casă.

MICIO

Bucuros.

(Intră amîndoi la Sostrata.)

SCENA IV

AESCHINUS

Mi-e sufletul o rană!
Cumplită lovitură, cînd nu mă aşteptam,
Şi nu ştiu ce pot face şi nu ştiu ce să fac!
De spaimă, n-am tărie-n braţe şi mintea mi se-nceţoşează,
Şi inima nu poate găsi nici o scăpare.
Vai, cum să ies cu bine din toată-ncurcătura?
Să cadă bănuiala asta, şi nu fără temei, asupra-mi;
Sostrata pentru mine-o crede pe cîntăreaţă cumpărată;
Măcar aşa mi-a spus bătrîna!
În drum spre moaşă dau cu ochii, întîmplător, de ea,
şi-o-ntreb
Ce face scumpa mea Pamphila, dacă sorocul i-a sosit
Şi dacă pentru dînsa-i moaşa. Îmi strigă: „Lasă-ne, Aeschinus;
Destul, ne-ai păcălit pe toate; destul ne-ai înşelat credinţa".
„Hei, strig şi eu, ce vorbă-i asta?" — „Ia-ţi valea, du-te la
cealaltă."
Am înţeles ce-mi pune-n circă; dar i-am tăcut flecarei babe
Că despre frate-meu e vorba, ca să nu afle toată lumea.
Acum, ce fac? Să spun că fata e pentru el? Aş, da-n vileag,
Şi nu vreau, taina. Dar să zicem: nimic nu iese la iveală;
Mă-ntreb de mi s-ar da crezare cînd toate-s împotriva
mea:
Eu o răpesc, tot eu dau banii, o mai şi duc la mine-acasă!
Mărturisesc, a mea e vina: să nu-i spun tatii cum a fost
Şi s-a-ntîmplat toată povestea! Mi-ar fi dat voie să mă-nsor.
Am şovăit atîta vreme; acum, trezeşte-te, Aeschinus!
Dar mai întîi să mă dezvinui în faţa lor. Mă duc la uşă.
Vai mie, vai! Întotdeauna, cînd bat în ea, mă trec fiorii!

(Bate în uşă.)

Deschideţi, hei! Sînt eu, Aeschinus. Veniţi odată şi deschideţi!
Cine-a ieşit? Mă trag deoparte.

SCENA V

MICIO, AESCHINUS

MICIO

(vorbind către interiorul casei)

Urmează sfatul meu, Sostrata;
Eu plec să-l caut pe Aeschinus, să știe ce-am orînduit.
Dar cine-o fi bătut în ușă?

AESCHINUS

(aparte)

E tata. Sînt pierdut!

MICIO

Aeschinus!

AESCHINUS

(aparte)

Ce-a căutat la ele?

MICIO

Tu ai bătut la ușă?

(Aparte.)

Hm, tace! Ia să-l punem oleacă pe jăratic.
Că n-a vrut să se-ncreadă, ci s-a ascuns de mine.

(Tare.)

Ei, nu răspunzi nimica?

AESCHINUS

(răspunzînd la prima întrebare a lui Micio)

Aici? Nu... fără voie...

MICIO

M-ar fi mirat, pe Hercle! să ai vreo treabă-aici.

(Aparte.)

S-a înroşit; e-a bună.

AESCHINUS

Dar poate-mi spui ce treabă
Ai tu pe-aici, o, tată?

MICIO

Eu? crede-mă, nici una;
Am însoţit un prieten ce m-a luat din for
Cerîndu-mi ajutorul.

AESCHINUS

În ce fel?

MICIO

Iată,-ţi, spun:
Aceasta este casa unor femei sărmane;
Tu nu le ştii, pesemne, ba sigur nu le ştii;
Că-s de puţină vreme venite-aici.

AESCHINUS

Pe urmă?

MICIO

O tînără cu mama.

AESCHINUS

Urmează.

MICIO

N-are tată;
Dar rudă-apropiată îi este-acest prieten;
Și legea îl silește s-o ia-n căsătorie.

AESCHINUS

Vai mie!

MICIO

Ce-i cu tine?

AESCHINUS

Nimic. E bine. Spune.

MICIO

Și a venit s-o ducă la casa lui, că omul
E din Milet.

AESCHINUS

Cum, tată? El vrea s-o ia de-aici?

MICIO

Da.

AESCHINUS

Și-n Milet s-o ducă?

MICIO

Așa.

AESCHINUS

(aparte)

Îmi vine rău.

(Tare.)

Și ele? Ce spun ele?

MICIO

Nimic. Ce vrei să spună?
A născocit bătrîna că fata are-un fiu
Cu unul, nu știu cine-i, că nu i-a zis pe nume,
Care-a iubit-o primul; și n-ar fi vrut s-o deie.

AESCHINUS

Ei, da! Nu-ți pare lucru firesc? La urma urmei...

MICIO

Nu-mi pare.

AESCHINUS

Cum nu-ți pare? O duce-acolo, tată?

MICIO

Și pentru ce n-ar duce-o?

AESCHINUS

Neomenoasă-mi pare
Și crudă fapta voastră, ba chiar, ca să ți-o spun
Pe șleau, și necinstită îmi pare, dragă tată.

MICIO

De ce?

AESCHINUS

Întrebi? Dar nu te gîndești la ce simți-va
Nefericitu-acela care-a iubit-o primul,
Și o iubește, poate, ca un nebun, și-acuma,
Cînd va vedea cum fata e luată, smulsă, vai,
Din viața lui pe viață? E-un lucru josnic, tată!

MICIO

Cum asta? A pețit-o? I-au dat-o lui? Cu cine,
De cînd e măritată? Și cine-a fost chezaș?
De ce-a vrut o femeie străină?

AESCHINUS

Trebuia,
La anii ei, s-aștepte în casă, pînă ce
Avea să vină-o rudă de nu știu unde? Iată
Ce vreau să-mi spui, o, tată, și, dacă poți, să aperi.

MICIO

Glumești! Ar fi-mpotriva celui ce m-a rugat
Să-l sprijin. Dar le ducem noi grija, cîtă vreme
N-avem nici un amestec? Să mergem.

(Aeschinus izbucnește în lacrimi.)

Ce-i cu tine?
De ce plîngi tu?

AESCHINUS

O vorbă, tată!

MICIO

Știu, tot, copile, am aflat;
Căci te iubesc, și-ți port de grijă și pun la suflet tot ce faci.

AESCHINUS

Aș vrea iubirea să ți-o merit cît vei trăi, părinte scump,
Și vreau să afli cît mă doare și cît de mult mă rușinez
De fapta mea.

MICIO

Te cred, pe Hercle! doar buna fire ți-o cunosc;
Ci n-aș dori să se vădească nechibzuința ta și-acuma.
Ia spune, rogu-te,-n ce țară și pe ce lume te crezi, oare?
O fată-ai siluit, de care n-ar fi fost drept să te apropii.
E cea dintîi și mare vină, măcar că vina-i omenească;
Și alții, mulți, au săvîrșit-o; dar după-aceea, spune drept,
De-ai chibzuit cum se cuvine? De-ai cumpănit în sinea ta
Ce-i de făcut și ce vei face? Și dacă tu n-aveai curaj,
Prin cine-aș fi putut să aflu? Că te codești de zece luni!
Și ție ți-ai stricat, și fetei, și-acelui prunc nevinovat.
Credeai că zeii-ți poartă grija de mi-ai dormit atîta vreme?
Credeai că singură-o să vină biata mireasă-n casa ta?
N-aș vrea să fii la fel de moale și de zevzec în toate cele.
Fii liniștit; te-nsori cu fata.

AESCHINUS

Ah!

MICIO

Liniștit, am zis.

AESCHINUS

O, spune-mi,
Părinte drag, nu rîzi de mine?

MICIO

De tine, eu? De ce?

AESCHINUS

Nu știu
Decît că tare-aș vrea să fie adevărat, și mult mi-e teamă...

MICIO

Hai, intră-n casă, roagă zeii, ca să-ți îngăduie soția.

AESCHINUS

Soția zici? Acum?

MICIO

Acuma.

AESCHINUS

Acum?

MICIO

Acuma, da.

AESCHINUS

O, tată,
Să mă trăsnească zeii veșnici dacă nu-mi ești mai drag ca ochii!

MICIO

Și... decît ea?

AESCHINUS

La fel.

MICIO

Prea bine.

AESCHINUS

Dar unde-i omul din Milet?

MICIO

S-a dus; acum e-n larg, pe navă. Dar ce aștepți?

AESCHINUS

O, tată, du-te
Mai bine tu și roagă zeii; mult mai presus de mine ești
În fața lor, și cred, pe Hercle! că bucuroși te-ar asculta.

MICIO

Eu mă-ngrijesc de celelalte; tu, fă cum zic, fii înțelept.

(Intră în casă.)

AESCHINUS

Zei buni, ce fel de treabă-i asta? El e părintele sau fiul?
Prieten să-mi fi fost ori frate, s-ar fi purtat mai blînd cu mine?
Pot eu să nu-l iubesc din suflet? În inimă să nu-l păstrez?
Ah! Bunătatea lui îmi cere să mă feresc din răsputeri
De tot ce bănui că nu-i place; și, negreșit, mă voi feri.
Dar zăbovesc, și mi se pare că-mi zăbovesc însurătoarea.

(Intră în casă.)

SCENA VI

DEMEA

Sînt năucit de umblet. Ah, Syrus, Iupiter
Cel mare să te bată cu deslușirea ta!
Am străbătut orașul, la poartă-am fost, la jgheab

Și... unde? Nu se află nici un fierar, și nimeni
Nu l-a zărit pe Micio. Acuma-s hotărît
Să stau aici, de pază, pînă sosește-acasă.

SCENA VII

MICIO, DEMEA

MICIO

(ieșind, vorbește către cineva din casă)

Mă duc; le spun că toate la noi sînt pregătite.

DEMEA

Dar iată-mi-l. Te caut de multă vreme, Micio!

MICIO

De ce?

DEMEA

Să-ți spun ce altă ispravă-a săvîrșit
Minunea de odraslă.

MICIO

Uf, iarăși!

DEMEA

Cea mai nouă.
Și cea mai rea!

MICIO

Ei, asta-i!

DEMEA

Nu-l știi ce om...

MICIO

Îl știu.

DEMEA

Nătîngule, crezi, oare, că-ți spun de cîntăreață?
De astă dată-i vorba de-o cetățeană.

MICIO

Știu.

DEMEA

Ah, știi, și-l lași în pace?

MICIO

Și de ce nu?

DEMEA

Pe Hercle!
Nu strigi? Și nu te-nfurii? Nici...

MICIO

N-am de gînd.

DEMEA

Născut e
Un prunc...

MICIO

Să-l țină zeii!

DEMEA

O sărăcană-i fata...

MICIO

Am auzit.

DEMEA

El, fără de zestre,-o ia!

MICIO

Vezi bine.

DEMEA

Ce-i de făcut acuma?

MICIO

Ce se cuvine:-o luăm
De-acolo,

(arată casa Sostratei)

şi-o aducem aici.

(Arată propria sa casă.)

DEMEA

O, Iupiter!
Şi crezi că asta-i bine?

MICIO

Ce vrei să fac mai mult?

DEMEA

Cum, ce? Dacă nu suferi cu-adevărat, fii om,
Şi-arată-te că suferi.

MICIO

Dar i-am făgăduit-o;
Le-am rînduit pe toate, şi-ndată facem nunta;
I-am liniştit de-a bine; aşa sînt om.

DEMEA

Mă rog,
Și tu i-ngădui fapta?

MICIO

Nu, dacă aș putea
S-o schimb; dar n-am putere și-o-ngădui cu-mpăcare.
În viață, ca la jocul de zaruri ni se-ntîmplă:
Cînd nu ne cade zarul dorit, ne străduim
Să tragem tot folosul din cel adus de soartă.

DEMEA

Și-ți merge, n-am ce zice! Cu străduința ta,
Azi douăzeci de mine pe cîntăreață pierzi;
Și ca să scapi mai iute de ea, vei fi silit,
Dacă nu-ți iese prețul, s-o dai și pe degeaba.

MICIO

Te amăgești, nu caut și nici nu am s-o vînd.

DEMEA

Ce faci cu ea?

MICIO

Rămîne în casă. —

DEMEA

Zei din ceruri!
O curtezană-n casa în care stă matroana!

MICIO

Și de ce nu, Demea?

DEMEA

Eşti teafăr?

MICIO

Cred că da.

DEMEA

Să mă iubească zeii! Cînd văd cum te-ai prostit,
Aproape-mi vine-a crede că vrei să cînţi cu ea.

MICIO

Şi de ce nu, Demea?

DEMEA

Şi tînăra soţie
Crezi tu că va-nţelege această...?

MICIO

Va-nţelege.

DEMEA

Tu vei dansa-ntre ele trăgînd de frînghiuţă[1]?

MICIO

Da.

DEMEA

Da?

MICIO

Şi la nevoie ai să dansezi şi tu.

[1] Aluzie la un dans de copii executat cu ajutorul unei frînghii de care se ţineau cu mîinile toţi dansatorii.

DEMEA

Ah, mor! Nu ți-e rușine?

MICIO

Hai, frate bun, acuma
Alungă-ți supărarea și, pentru că se cere,
Te bucură de nunta băiatului tău scump.
Eu trec să-i văd, o clipă, și mă întorc.

(Iese.)

DEMEA

O, zei!
Ce viață! Ce moravuri! Ce nebunie, vai!
Nevastă fără zestre, o curtezană-n casă,
O viață de risipă, un tînăr desfrînat
Și un bătrîn zănatic: pesemne nici zeița
Salvării[1] nu mai poate să-i scape de prăpăd.

[1] În original, *Salus*, divinitate romană, personificarea salvării.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

SYRUS, DEMEA

SYRUS

(aparte)

Pe Pollux! dragă Syrus, mi te-ai cinstit pe cinste,
Făcîndu-ți datoria cu toată strălucirea,
Să știi. Sătul acuma și îmbuibat, am chef
Să trag pe-aici o raită.

DEMEA

(aparte)

Vă rog, priviți o pildă
De strașnică purtare.

SYRUS

(aparte)

Dar, iată, s-a întors
Bătrînul.

(Tare.)

Ce-i cu tine? Ești supărat?

DEMEA

Mișelul!

SYRUS

(aparte)

Acuma-ți verși pe mine, deșteptule, năduful!

DEMEA

De-ai fi al meu...

SYRUS

(aparte)

Pe Hercle! te-ai socoti bogat,
Că ți-aș spori belșugul.

DEMEA

...aș da cu tine-o pildă,
Să se-nfioare lumea!

SYRUS

De ce? Ce-mi faci?

DEMEA

Întrebi?
În vălmășagul nostru, stîrnit de-o faptă rea,
Ce nu s-a dres cu totul, tu te apuci de chef,
Ca după-o mare faptă!

SYRUS

(aparte)

De ce-am ieșit din casă!

SCENA II

DROMO, DEMEA, SYRUS

DROMO

(ieșind din casa lui Micio; fără să-l vadă pe Demea)

Hei, Syrus! Vino-ndată la Ctesipho; te cheamă.

SYRUS

(încet)

Te du.

DEMEA

Îmi pomenește băiatul?

SYRUS

Nu.

DEMEA

Tilhare,

E Ctesipho-năuntru?

SYRUS

Nici gînd!

DEMEA

De ce-l numește?

SYRUS

E vorba de un altul, un parazit netrebnic...
Nu-l știi?

DEMEA

Hm, văd eu...

(Vrea să intre în casa lui Micio.)

SYRUS

Unde te duci?

(încearcă să-l oprească.)

DEMEA

Dă-mi pace!

SYRUS

Stai!

DEMEA

Iei mîna de pe mine, lichea nerușinată?
Ori vrei să mătur strada cu tine?

(Intră în casa lui Micio.)

SYRUS

A intrat.
N-o să-i priiască cheful, c-un astfel de conviv,
Lui Ctesipho! Acuma, eu ce să fac? Pe Pollux!
Pînă se stinge zarva mă trag la adăpost,
Dormind să-mi mistui vinul. E cel mai înțelept.

SCENA III

MICIO, DEMEA

MICIO

(ieșind de la Sostrata, vorbește spre interiorul casei)

La noi e totul gata, cum îți spuneam, Sostrata;
Cînd vrei... Cine-mi trîntește fără de milă ușa?

DEMEA

(ieșind din casa lui Micio)

Vai! Ce să fac? Ce strigăt să scot? Și cum să plîng?
Cer și pămînt și mare a lui Neptun!

MICIO

(aparte)

Văleu!
Cred c-a aflat isprava; de-aceea strigă; vine,
S-apropie furtuna — să-i ținem piept.

DEMEA

Dar iată-l
Pe omul care-mi duce copiii la pierzare!

MICIO

Ci pune frîu mîniei și vino-ți iar în fire!

DEMEA

Mi-am pus, îmi vin, las toate blestemele deoparte;
Să judecăm, dar, fapta. Ne-am înțeles — și tu
Ai vrut — să nu ne ținem, eu, de băiatul tău,
Și tu, de-al meu? Răspunde.

MICIO

Așa e, nu zic nu.

DEMEA

De ce bea el la tine? De ce-l primești pe-al meu?
De ce-i plătești iubita? Ori nu e drept să am
Și eu aceleași drepturi pe care le ai tu?
Cum ți-l las eu în pace, să-l lași și tu pe-al meu.

MICIO

Nu, n-ai defel dreptate; doar spune-o veche vorbă:
Că între buni prieteni sînt toate laolaltă[1].

DEMEA

Glumești; nu-i plămădită de tine vorba asta?

MICIO

Ascultă-mă o clipă, de nu ți-e greu, Demea.
Întîi, dacă te roade că cheltuie prea mult
Băieții, fă-ncercarea să-ți amintești un lucru:
Tu i-ai crescut, pe vremuri, așa cum ți-a plăcut,
Știind că-ți va ajunge averea pentru doi
Și bănuind, pesemne, că eu am să mă-nsor;
Păstrează chibzuiala făcută la-nceput:
Chiverniseşte-adună și lasă-le cît poți
De mult; socoate-o scopul și cinstea vieții tale;
Cu bunurile mele, venite pe deasupra,
Îngăduie-le, frate, să se desfete-n voie.
N-are să-ți scadă-avutul; iar sporul de la mine
Socoate-l o dobîndă. O, de-ai putea, Demea,
Să judeci toate astea în sinea ta, pe Hercle!
Scutiți am fi de zbucium și eu, și tu, și ei.

DEMEA

Hai, banii-i las deoparte; purtarea lor...

MICIO

Așteaptă.
Cunosc. Ajung și-aicea. În om sînt mii și mii
De semne după care cu ușurință judeci,
Astfel încît, Demea, cînd săvîrșesc doi inși
Una și aceeași faptă, pe drept să spui: „El poate

[1] Expresie proverbială *(Communia esse amicorum inter se omnia)*.

Nepedepsit s-o facă, dar nu și celălalt".
Nu pentru că isprava e alta, ci făptașul.
Îi vreau, și trag nădejde că amîndoi vor fi
Cum ni-i dorim: cu minte, cinstiți și cumpătați,
Iubindu-se ca frații; îi știu mărinimoși
Și buni; îi poți aduce oricînd pe calea dreaptă.
Nici vorbă, tu ai temeri că poate se deprind
Negrijulii cu banii. Demea, dragul nostru!
Noi dreapta judecată o dobîndim cu vîrsta;
Dar un cusur ne paște, adus de bătrînețe:
Iubim peste măsură averea; și copiii
Se vor schimba cu vîrsta.

DEMEA

Nimic nu vreau, o, Micio,
Decît ca judecata și inima ta blîndă
Să nu ne sărăcească.

MICIO

Taci; nu va fi așa.
Deși vezi totu-n negru, încrede-te în mine,
Și descrețește fruntea.

DEMEA

Da, bine, mă supun,
C-așa-i împrejurarea; dar mîine plec, în zori,
Cu fiul meu la țară...

MICIO

O, pleacă și la noapte;
Dar azi te vreau om vesel.

DEMEA

...și-o iau cu mine, -acolo,
Pe cîntăreața-aceea.

MICIO

E-o faptă vitejească;
Prin ea îți legi băiatul de casă; chiar îndeamnă-l
S-o țină bine-acolo.

DEMEA

Am eu atîta grijă;
De mult ce-o să gătească și-o să rîsnească fi-va
Tot plină de cenușă, de fum și de făină;
Pe arșița amiezii o pun s-adune spice;
O fac ca pe-un tăciune de neagră și...

MICIO

Grozav!
Îți scapără, văd, mintea.

(Imitîndu-i glasul.)

„Pe urmă, am să-l pun
Pe fiul meu, cu voie sau fără, s-o iubească."

DEMEA

Mă iei în rîs? Ferice e felul tău de-a fi!
Eu simt mereu...

MICIO

Ce, iară începi?

DEMEA

Hai, fie, tac.

MICIO

Mă duc; vreau să petrecem sărbătorește ziua.

(Intră în casă.)

SCENA IV

DEMEA

N-a ştiut nimeni să-şi croiască un plan de viaţă-atît de bun
Ca-mprejurările şi vîrsta să nu i-l schimbe, şi din ele
Să-nveţe tot ce nu cunoaşte din ce credea preacunoscut,
Şi să azvîrle ce-i păruse cîndva de mare-nsemnătate.
Aşa se-ntîmplă azi cu mine; o viaţă aspră-am dus, şi vreau
Să-mi schimb, la bătrîneţe, traiul. De ce? Am înţeles că pot
Mai mult de oameni să m-apropii cu-ngăduinţa şi blîndeţea.
Că nu-i minciună, ştie-oricine din pilda mea şi a lui Micio.
El a trăit o viaţă-ntreagă în desfătare şi petreceri,
Blînd, liniştit, nesupărîndu-şi prietenii, rîzînd cu toţi;
S-a îngrijit numai de sine; şi toată lumea-l preţuieşte.
Eu, necioplit, ursuz, sălbatic, zgîrcit, posac şi îndărătnic,
M-am însurat: amară viaţă! Mi s-au născut copiii: alte
Necazuri; m-am pornit, cu toate puterile, să le adun
Stricîndu-mi — ca să-mi cresc avutul — zi după zi, o viaţă
-ntreagă;
Şi azi, cînd am ajuns la capăt, culeg recolta urii lor;
Tot frate-meu, fără de trudă, gustă din mierea de părinte;
El e iubit, eu — dat la spate; o taină, lui i-o-ncredinţează,
Şi-l preţuiesc, îi stau în preajmă; eu sînt lăsat în părăsire;
Lui viaţă lungă îi urează, iar mie-mi vor, pesemne, moartea.
Copiii mei, crescuţi de mine cu-atîta chin, sînt azi ai lui,
Fără să-l coste; eu necazuri am adunat, el — bucurii.
Ci haide, să vedem acuma — pentru că el m-a zgîndărit —
Dacă-s în stare de cuvinte frumoase şi de fapte bune;
Doresc să fiu iubit, la rîndu-mi, şi preţuit de fiii mei.
Dacă e vorba de hatîruri şi daruri, nu rămîn dator.
O să mă coste, dar acuma, la bătrîneţe, nu-mi mai pasă.

SCENA V

SYRUS, DEMEA

SYRUS

Demea! Frățiorul, te roagă să nu pleci!

DEMEA

Ce vrei...? O, scumpe Syrus! Ce faci? Îți merge bine?

SYRUS

Destul.

DEMEA

O, de minune!

(Aparte.)

Trei lucruri, hm! pe-alături
De firea mea: „O, scumpe...! Ce faci...? Îți merge bine...?"

(Tare.)

Ești băiat bun și vrednic, și nu m-aș da în lături
Să-ți fac un bine, Syrus.

SYRUS

Îți mulțumesc.

DEMEA

Nu mint,
Să știi, ci căpăta-vei cît de curînd dovada.

SCENA VI

GETA, DEMEA

GETA

(vorbind spre interiorul casei)

Mă duc la ei, stăpînă, să aflu cînd trimit
După mireasă.

(Văzîndu-l pe Demea)

Iată-l pe Demea. Salut!

DEMEA

O... cum te cheamă?

GETA

Geta.

DEMEA

În tine prețuiesc
Din inimă, o, Geta, un om neprețuit;
Căci e un sclav de toată isprava cel ce poartă,
Ca tine,-atîta grijă pentru stăpînul lui;
Și, dacă am prilejul, n-am să mă dau în lături
Să-ți fac un bine, Geta.

(Aparte.)

Pe Hercle! mă deprind
Să fiu drăguț, și merge!

GETA

Ești bun, mă judeci drept.

DEMEA

(aparte)

Și-așa, încet cu-ncetul, mi-apropii toată gloata.

SCENA VII

AESCHINUS, DEMEA, SYRUS, GETA

AESCHINUS

(ieșind din casa lui Micio; aparte)

Ei vor să mă ucidă cu zorul lor de-a face
O nuntă strălucită; pierd vremea-n pregătiri.

DEMEA

Ce faci, băiețe dragă?

AESCHINUS

Ah, tată, tu erai?

DEMEA

Eu, tatăl tău prin suflet și naștere, și-ți jur
Că te iubesc, copile. Dar pentru ce n-o iei
Acasă pe mireasă?

AESCHINUS

Aș lua-o, dar aștept
Alaiul, flautista — să cînte himeneul.

DEMEA

Vrei să asculți de mine?

AESCHINUS

Vorbește.

DEMEA

Lasă-ncolo
Și himeneu, și larmă, și flautiști și torțe —
Ci pune să doboare, dinspre grădină, zidul,
Și trece-le dincoace; din casele-amîndouă,
Fă una: trece-i mama, familia.

AESCHINUS

Grozav!
Fermecător ești, tată!

DEMEA

(aparte)

Aha! fermecător.
Va fi un du-te-vino, un furnicar în casa
Lui frate-meu, și-o groază de cheltuieli: ce-mi pasă?

Îl farmec, și mă bucur. Hai, fă-l să cheltuiască
Și douăzeci de mine pe babilonian!

(Tare.)

Stai, Syrus? Nu-ncepi treaba?

SYRUS

Ce treabă?

DEMEA

Sparge zidul.

(Syrus iese. Către Geta)

Tu, adu-ni-le-n casă...

GETA

Să te-nzilească zeii
Și să te răsplătească de binele ce-l faci,
Demea, casei noastre!

DEMEA

Ei, cred că-l meritați!

(Geta intră în casa Sostratei. Către Aeschinus)

Zic bine?

AESCHINUS

Bine, tată.

DEMEA

E mult mai bine-așa,
Decît să faci ocolul prin stradă cu lăuza.

AESCHINUS

Da, toate-s bune, tată !

DEMEA

Cunoaște-mă cum sînt.
Dar văd că iese Micio din casă.

SCENA VIII

MICIO, DEMEA, AESCHINUS

MICIO

(vorbind către Syrus, care rămîne în casă)

Pus ai fost
De frate-meu? El unde-i?

(Văzîndu-l pe Demea.)

Tu i-ai cerut, Demea?

DEMEA

Da, eu; împrejurarea ne-ngăduie — măcar
Că-n orice-mprejurare s-ar fi putut — să facem
Din două case una, ca să-i purtăm ei grija,
S-o ajutăm, s-o ținem la suflet.

AESCHINUS

Da, da, tată!

MICIO

Nici eu n-am zis în alt fel.

DEMEA

Ba chiar e-o datorie.
Întîi că are-o mamă nevastă-sa...

MICIO

Da, spune.

DEMEA

...cinstită, cumsecade.

MICIO

Se pare.

DEMEA

...bătrînoară...

MICIO

Știu.

DEMEA

...care nu mai poate de mult să nască pruncis
Și cum n-are pe nimeni...

MICIO

Hai, unde vrei s-ajungi?

DEMEA

Zic să te-nsori cu dînsa,
(către Aeschinus)
și tu s-o pregătești.

MICIO

Eu — să mă-nsor?

DEMEA

Tu.

MICIO

Eu, Demea?

DEMEA

Tu.

MICIO

Flecăreşti.

DEMEA

(către Aeschinus)

Dacă eşti om,
Însoară-l!

AESCHINUS

Tată!

MICIO

Pleci urechea, măgarule?

DEMEA

Nu ai scăpare;
Aşa va fi.

MICIO

Vorbeşti aiurea.

AESCHINUS

Înduplecă-te, tată scump!

MICIO

Baţi cîmpii; lasă-mă!

DEMEA

Primeşte, de dragul lui.

MICIO

Tu eşti nebun!
Să fac pe ginerele tînăr, la şaize'ş'cinci de ani ai mei,
Pe ling-o babă gîrbovită? Aşa mă sfătuiţi?

AESCHINUS

Da, tată;
Le-am şi făgăduit.

MICIO

Cum asta? Dacă ești darnic, fii cu tine.

DEMEA

Ce-ai zice dacă ți s-ar cere o treabă mult mai însemnată?

MICIO

Cum, asta-i treabă de nimic?

DEMEA

Primește!

AESCHINUS

Nu fi împotrivă!

DEMEA

Hai, dă-ți cuvîntul!

MICIO

Nu-mi dați pace?

AESCHINUS

Nu, dacă nu te-ndupleci.

MICIO

Asta-i constrîngere!

DEMEA

Fii om de suflet.

MICIO

Măcar că-i o nesăbuință, și-o nebunie, și ceva
Străin de felul meu de viață, dacă doriți atîta, fie!

AESCHINUS

Părinte bun, și scump, și vrednic de dragostea ce-ți port!

DEMEA

Așa ești!

(Aparte.)

Ce să-i mai cer, cît timp ascultă și se supune vrerii mele?

(Tare.)

Știi ce-ar mai fi? Sărac e Hegio, care îi-i rudă-apropiată,
Precum și nouă-acum ne este; s-ar cuveni să-l ajutăm.

MICIO

În ce fel?

DEMEA

Ai lîngă cetate, un petec de pămînt pe care-l
Închiriezi; poți să i-l dărui.

MICIO

Un „petec"?

DEMEA

Dacă e mai mare,
Cu-atît mai bine; ca un tată adevărat i-a fost copilei,
Om bun, din seminția noastră; se cade să i-l dăruiești.
Pe urmă, tu, și nu eu, Micio, cu adîncime și dreptate,
Mai înainte-ai spus: „Ne paște, la bătrînețe, un cusur
Pe toți: iubim prea mult averea", să-nlăturăm, zic eu, cusurul;
E prea-nțeleaptă vorba asta, ca să n-o luăm în seamă.

AESCHINUS

Tată!

MICIO

Ca să sfîrșim; al lui să fie, dacă băiatul vrea.

DEMEA

Mă bucur;
Acuma, da, mi-ești frate cu sufletul și trupul.

(Aparte.)

Cu spada lui i-am tăiat capul.

SCENA IX

SYRUS, DEMEA, MICIO, AESCHINUS

SYRUS

Demea, treaba-i săvîrșită.

DEMEA

Ești băiat bun.

(Către Micio.)

La fel, pe Pollux! cred că se cade, astăzi chiar,
Să-i dai lui Syrus libertatea.

MICIO

Lui Syrus, libertatea, spui?
Și pentru ce?

DEMEA

Din multe pricini.

SYRUS

Prea bunule,-ntre buni, Demea!
Din cea mai fragedă pruncie cu dragoste-am crescut băieții;
Îndrumător le-am fost, și dascăl, și i-am deprins cu fapte bune.

DEMEA

Se vede limpede, și-adaug că i-ai deprins să facă piața,
O curtezană să aleagă și-n plină zi să dea ospețe;
Hei, toate astea nu-s deprinderi de om de rînd!

SYRUS

Om minunat!

DEMEA

Pe urmă,-a pus atîta suflet la cumpărarea cîntăreței:
Ne-a ajutat, să-i dăm răsplata; ceilalți la fel te vor sluji.

(Arătîndu-l pe Aeschinus.)

La urma urmei, el dorește.

MICIO

(către Aeschinus)

Vrei tu?

AESCHINUS

O, tată, vreau!

MICIO

Ei, dacă
Vrei tu... Apropie-te, Syrus:

(punîndu-i mîna deasupra capului[1])

fii liber!

SYRUS

O, ești tare bun!
Vă mulțumesc la toți, din suflet, și mai cu seamă lui Demea.

[1] Semnul eliberării unui sclav.

DEMEA

Mă bucur.

AESCHINUS

Şi eu.

SYRUS

Cred, pe Hercle! Dar ca să-mi fie bucuria
Deplină, liberă-aş dori-o şi pe nevastă-mea, pe Phrygia.

DEMEA

Este-o femeie minunată.

SYRUS

Nepotului, feciorul lui,
Ea, cea dintîi, i-a dat să sugă.

DEMEA

Ei, dacă ea, într-adevăr,
I-a dat şi-ntîiul strop de lapte, pe Hercle! s-o eliberăm.

MICIO

Cum, pentru asta?

DEMEA

Pentru asta. Ca să-ncheiem, ţi-o plătesc eu.

SYRUS

Să-ţi împlinească zeii veşnici toate dorinţele, Demea!

MICIO

(către Syrus)

Azi, toate-n plin ţi-au mers, băiete.

DEMEA

Și ca să-ți faci până la capăt,
Cum se cuvine, datoria, ar trebui să-i pui în mînă
Și ceva bani, ca să se-nfrupte; și-o să ți-i dea el.

MICIO

(făcînd un anumit gest cu degetele)

Asta-mi dă.

AESCHINUS

E băiat bun.

SYRUS

Ți-i dau, pe Hercle!

AESCHINUS

Hai, tată, dă-i!

MICIO

Să mă gîndesc.

DEMEA

(către Syrus)

Îți dă.

SYRUS

Om bun și cumsecade!

AESCHINUS

Fermecător și bun părinte!

MICIO

(către Demea)

Ce-nseamnă asta? Cum se face că ți-ai schimbat deodată firea?
Ce toane ai...? Ce-nseamnă-atîta mărinimie?

DEMEA

Iată ce:
Vreau să-ți arăt că ți se spune fermecător și cumsecade,
Nu după felul tău de viață, nici pentru că ești bun și drept,
Ci pentru că ești slab din fire, prea iertător și mînă spartă.
Acum, Aeschinus, dacă felul de viață al meu să stînjenește
Pentru că nu vă cînt în strună, pe drept ori pe nedrept, vă las
Frîu liber: cheltuiți, și faceți, și cumpărați tot ce vă place.
Dar dacă vreți — că sînteți tineri și mai puțin prevăzători,
Prea des împinși de-nflăcărare și mult prea rar de-nțelepciune —
Eu vă primesc cu drag la pieptu-mi, ca să vă-ndrept și să v-ajut;
Aceasta mi-i făgăduiala.

AESCHINUS

Ne dăm pe mîna ta. Tu știi
Să ne strunești. Dar ce se-ntîmplă cu frate-meu?

DEMEA

Să-și țină fata;
Să ducă totul pîn' la capăt.

MICIO

Așa e drept.

CHOREGUL

Aplaudați!